

Hermann Róbert: A rendőrminiszter és a Zichy-gyémántok. Székesfehérvár, é. n. [1994] (História klub füzetek 10., Fejér Megyei Levéltár Közleményei 17.) 98 p.

Ha a 48-as szakirodalmat csak felületesen is ismerő olvasó kezébe veszi ezt a könyvet, a cím láttán önkéntelenül is megfogalmazódik benne a kérdés: lehet-e még e témában újat, érdeklődésre számot tartót mondani? Hermann Róbert ugyanis 1848-49 egyik sokat vitatott, sok publikációt inspiráló, ám máig nem eléggé tisztázott eseménysorát taglalja: gróf Zichy Ödön Fejér megyei adminisztrátor kivégzését követően ingóságai a magyarok kezébe kerültek és kulcsszerepet játszottak 1849 március-áprilisban Madarász Lászlónak, az Országos Rendőri Hivatal vezetőjének hűtlen kezeléssel való (minden bizonnyal nem alaptalan) vádolásában és megbuktatásában, a radikális baloldal háttérbe szorításában, egyáltalán a szabadságharc belpolitikai csatározásainak történetében.

A kötet olvasása közben az olvasóban minden bizonnyal „igen” fogalmazódik meg az említett első impresszió nyomán feltehető kérdésre. A szerző újdonsága és egyben művének legnagyobb erénye ugyanis az események pontos ismertetése iránti őszinte elkötelezettsége. Egészen az „Összegzés” címet viselő utolsó fejezetig nem méltat, nem értékeli, egyszerűen aprólékos gonddal – és tegyük hozzá: imponálóan gazdag levéltári forrásanyag és sokrétű szakirodalom alapján – bemutatja, hogy hogyan zajlottak a „gyémántpör” eseményei. Mindez azért nagyon fontos, mert szemléletét (és ezáltal olvasóiét) nem árnyalják az elmúlt másfél évszázad politikai és történetírói megítélései, elfogult értékítéletei, továbbá hozzájárul ahhoz, hogy 1848-49 lekerüljön a helyenként hamis misztikum magasságából a realitás szintjére: a sodró történelmi eseménysornak hús-vér emberek, politikusok voltak a (fő)szereplői, akik bármennyire is közös célokat vállaltak, egyéni ambícióik és politikai magatartásuk gyakran feloldhatatlan szembenállással, egymás ellehetetlenítésének programjává alakult. Amögött, hogy a környezete által félt-félve tisztelt-gyűlölt „rendőrminiszter” kikerült a hatalomból, a szerző nem emleget tragikus sorsszerűséget vagy a „békepárt aknamunkáját”, konklúziója egyszerű és világos: a bukást emberi gyengeség és a döntő pillanatokban elkövetett taktikai hibák okozták, amelyet a politikai ellenfelek mindig és mindenkor kíméletlenül, de logikusan használtak ki. Kézzelfoghatóvá teszi az elbeszélteket Kossuth szerepének méltatása is: nyilvánvaló, hogy Madarászra csak akkor mondhatták ki a verdiktet, amikor Kossuthnál is kegyvesztett lett, de ebben a döntésben is könnyen lehet, hogy a későbbi kormányzó elnök feleségével kapcsolatos személyes sérelem is fontos szerepet játszott.

A szerző még a kulcsfigurák (Zichy Ödön, Madarász László) jellemét, egyéniségét sem annyira későbbi működésükön vagy minősítésükön keresztül közelítette meg, hanem a kortársak szemével és értékítélete alapján. A kötet lényegében két tartalmi egységre osztható: rövidebb, bevezető jellegű részében Zichy kivégzésének történetét örökítette meg, majd ingóságainak, különösen értékes ékszereinek útját követi Debrecenig és a belpolitikai csatározás taglalásával, Madarász bukásával zárja az ismertetést. A fő rész értékét növeli, hogy a hangsúlyokat nemcsak a politikai tényezőkre és látványos jeleneteket, fordulatokat megörökítő forrásokra helyezte (képviseletházi jegyzőkönyv, naplók, emlékiratok stb.), hanem a kevésbé „izgalmas”, ám éppen az igazság megközelítése szempontjából figyelemreméltó momentumokra (pl. a vizsgálatra kirendelt bizottmány jelentésére és munkájára) is. Tanulságosan rámutat továbbá a sajtó eddig talán ilyen módon nem érintett fontos szerepére, arra, hogy a különböző orgánumok jelentős közvéleményformáló szerepe szabaddá válásuk első hónapjaiban is jelentős volt, többek között a Madarász-ügyben is.

Műve végén a szerző ismerteti a kérdés historiográfiai áttekintését is, bemutatva, hogy az egyes korok politikai elvárásai hogyan gátolták az érintett probléma feltárását, torzították a szabadságharcról kialakult képet. Következtetése világos és biztató: „...a történetírás feladata nem egykor élt személyiségek politikai indítékú mentegetése vagy kultuszának ápolása. S tudomásul kell vennünk, hogy az első magyar polgári demokratikus állam vezetői között nemcsak feddhetetlen és tévedhetetlen politikusok voltak, hanem olyanok is, akik pozíciójuk révén felmentve hittek magukat az egyéni tisztesség erkölcsi parancsainak betartása alól.” Összességében Hermann Róbert munkája a politikai indítékoktól mentes, reális 1848-49-es szakirodalom figyelemre méltó, módszereiben és szemléletében követendő darabja, amely nemcsak a történész közvélemény, hanem – tartalmi erőnei és gördülékeny, élvezetes stílusa révén – a nagyközönség érdeklődésére is számot tarthat.

A könyvet jól válogatott illusztrációk és német nyelvű rezümé egészíti ki.

Fazekas Csaba